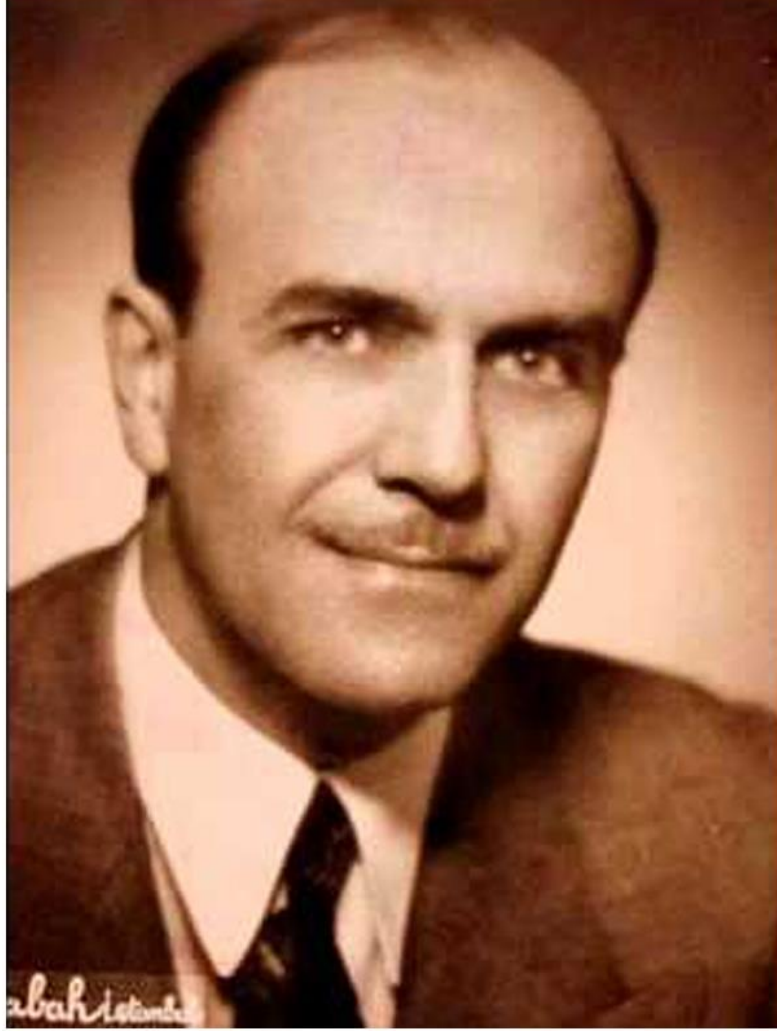

CEMAL REŞİT REY

Cemal Reşit REY
(1904-1985)

TÜRK BEŞLERİ

Cumhuriyet'in kurulduğu 1923 yılından sonra ulusalcı kültür ve eğitim politikalarının sonucunda birçok yetenekli müzisyen yurt dıŐına gönderilmiŐtir.

Türk Müziğinin evrensel düzeye ulaŐmasını amaçlayan bu hareketin içerisinde yer alan

Cemal Reşit Rey, Ulvi Cemal Erkin, Ahmet Adnan Saygun, Hasan Ferit Alnar ve Necil Kazım Akses daha sonra Türk Beşleri olarak anılırlar.

"Türk Beşleri" zellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluŐ döneminde eserleriyle kendilerinden söz ettirmiŐ bu beş Klasik Batı Müziği Bestecisi'ni bir arada

tarif etmek için kullanılan uluslararası bir deyimdir.

Hepsinin ortak amaçları Batı Müziği yapısı içinde Klasik Türk müziği ve Türk Halk Müziğinin renklerini kullanmaktır.

Hepsinin ortak özelliği 1900'lerin başında doğmuş olmalarıdır ve Atatürk'ün eğitim için yurtdışına gönderdiği sanatçılardır.

Farklı ailelerde, farklı kültürlerde ve farklı ortamlarda yetiştirildiler. Doğdukları dönem Osmanlı'da padişahlık dönemi idi. Cumhuriyetin ilanı ve tekkelerin kapatılmasıyla birlikte, Türk müziği yapılmak istendi.

Bu beş kişi devlet tarafından eğitim için yurtdışına gönderildi ve gelip Türk halk şarkılarını yeniden yorumladılar. Bu konuda bu uygulamayı daha önce yapan Rusya, Macaristan ve İspanya örnek alındı.

CEMAL REŞİT REY

25 Ekim 1904, Kudüs – 7 Ekim 1985, İstanbul.

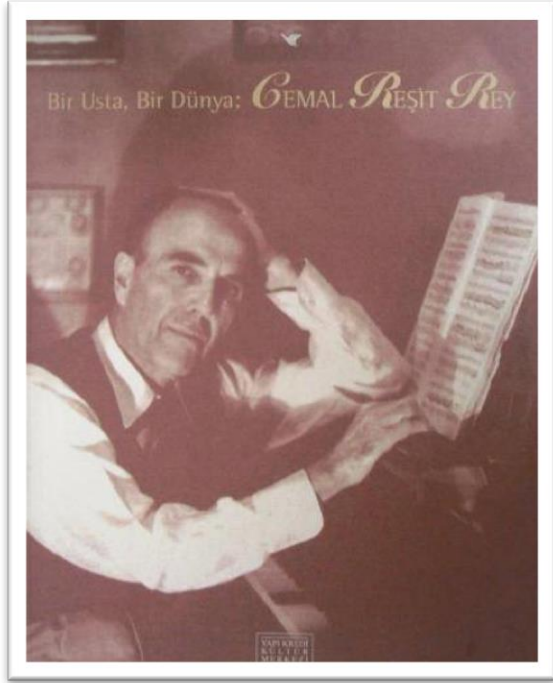
Cemal Reşit Rey, Türk Beşleri'nin en yaşlı üyesidir. Yurt dışında eğitim görmüştür.

Besteci ve piyanist olmasının yanında eğitimcilik, orkestra yöneticiliği yapmıştır. Eserlerinden bazıları, Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Marşı, Lüküs Hayat Opereti, Enstantaneler'dir.

Cemal Reşit Rey sarayla yakın ilişkileri olan, son Osmanlı ailelerinden birinin oğluydu. 25 Eylül 1904'te Kudüs'te doğdu. Babası Ahmet Reşit Rey, o dönemde Kudüs'e mutasarrıf olarak atanmıştı. Cemal Reşit'in müziğe yeteneği o yıllarda ortaya çıktı. Diğer çocuklar sokakta oynarken o bulduğu bir akordeonu çalmaya ve ondan çıkan sesleri taklit etmeye çalışıyordu.

Beş yaşındayken ailece İstanbul'a geldiler. Burada bir yandan ilkokula giderken, bir yandan da piyano çalışmaya başlar. Galatasaray Lisesi'nde okumaya başladığı yıllarda babasının politik durumu nedeniyle 1913 yılında zorunlu olarak Paris'e taşınırlar.

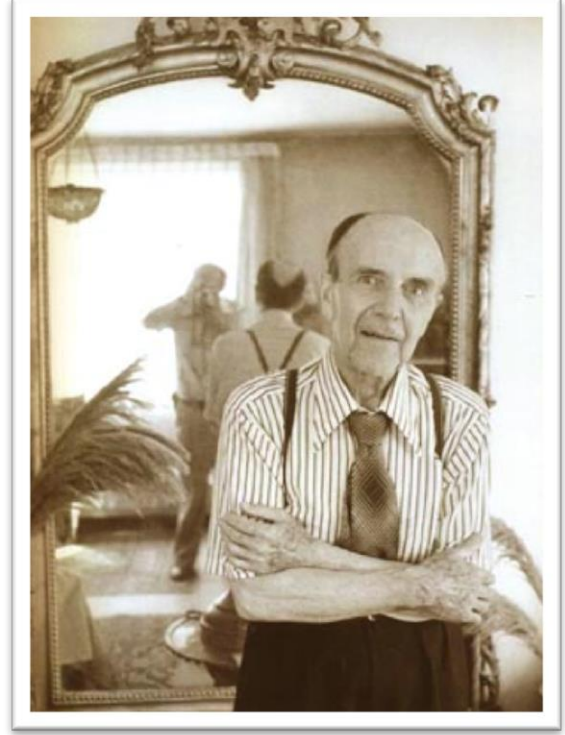

Burada, özellikle Fransa Cumhurbaşkanı Raymond Poincaré aileye sahip çıkar. Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasına çok az zaman vardır ve Cemal Reşit Bey ve ailesi dünyanın kültür başkenti Paris'te yaşamaya başlarlar.

Cemal Reşit Bey daha çocuk yaşlarında Gustav Mahler'i orkestra yönetirken görececek, konservatuvarda onu müdür ve ünlü besteci Gabriel Faure dinleyecektir.

Faure onu dinledikten sonra ünlü pedagog Marguerite Long'a telefon açar ve "Madam size bir Türk çocuğu gönderiyorum ve hiçbir şey söylemiyorum,

kendiniz göreceksiniz" der. Sonra babasına dönerek "Oğlunuz hayatta müzikten başka hiçbir şey yapamaz" diye onun müzik dehasını hemen keşfeder.

Claude Debussy'nin öğrencisi, Maurice Ravel'in en yakın dostlarından ve eserlerini en iyi yorumlayan piyanistlerden biri olan Marguerite Long, 19 yaşına kadar hiç para almadan Cemal Reşit'in eğitimi ile yakından ilgilenecektir.

Cemal Reşit Bey ve ailesi, savaş başlayınca Paris'te uzun süre kalamazlar. Cenevre'ye yerleşirler. Cemal Reşit eğitimine burada Cenevre Konservatuvarı'nda devam ederken, normal lise eğitimini de sürdürür.

Konservatuvarın ustalık sınıfına kadar yükselir ancak 1919'da babası dahiliye nazırlığına atanınca İstanbul'a gelirler. Baba oğlunu hemen İstanbul'da bir piyano öğretmenine götürür. Ancak çocuğun

piyano bilgisi öğretmeninkinden fazladır. Cemal Reşit bu kez tek başına Paris'e eğitime gönderilecek, tekrar Marguerite Long'la çalışmaya başlayacaktır.

Konservatuvarda Gabriel Faure'den müzik estetiği dersleri alır. Besteci, piyanist ve orkestra şefliği üzerinde eğitim görür. Daha okul yıllarında besteleriyle ilgi çekmeye başlar.

10. YIL MARŞI

Söz: F. N. Çamlıbel ve B. K. Çağlar
Müzik: Cemal Reşit Rey

♩ = 126

Koro

Çık tık a çık a lın la on yıl da her sa vaş tan
on yıl da on beş milyon genç ya rat tık... her yaş tan
baş ta bü tün dün ya nın say dı ğı baş ku man dan
de mir ağ lar la ör dük a na yur du dört baş tan
de mir ağ lar la ör dük a na yur du dört baş tan
Tür küz Cum hu ri yetin göğ sü müz... tunç sı pe ri
Tür ke dur mak ya raş maz Türk ön de Türk... i le ri
Tür küz Cum hu ri yetin göğ sü müz... tunç sı pe ri
Tür ke dur mak ya raş maz Türk ön de Türk... i le ri

ONUNCU YIL MARŞI

Cumhuriyet' in 10. yıl kutlamaları için 1933'de bir marş yarışması düzenlenir. Cemal Reşit Rey, güftesi Behçet Kemal Çağlar ve Faruk Nafiz Çamlıbel'e ait olan şiir üzerine bir beste yapmaya karar verir. Uzun süre uğraşıp, herkesin coşku ile birlikte söyleyeceği bir marş oluşturmaya çalışır. Ancak ağabeyi Ekrem Reşit'e yaptığı

çalışmayı bir türlü beğendiremez. Sonunda Cemal Bey'in aklına mehter ritmi gelir ve besteyi yapar. Herkesin rahatlıkla söyleyebileceği bir eser çıkar ortaya.

Ankara'da eseri piyanoda çalarak kendi seslendirir. Marşı değerlendirecek olan heyetin içinde bulunan Cemal Bey'in "Cumhuriyet" sözcüğünde majörden minöre geçtiğini bunu da cumhuriyeti küçük düşürmek için yaptığını iddia eder ancak Cemal Reşit şu örnekle durumu kurtarır:

"Minör küçük anlamına gelir ama müzikte bu anlamda kullanılmaz. Beethoven'in Napoleon'un kahramanlıkları için yazdığı Eroica'nın ikinci bölümü de do minör tonundadır."

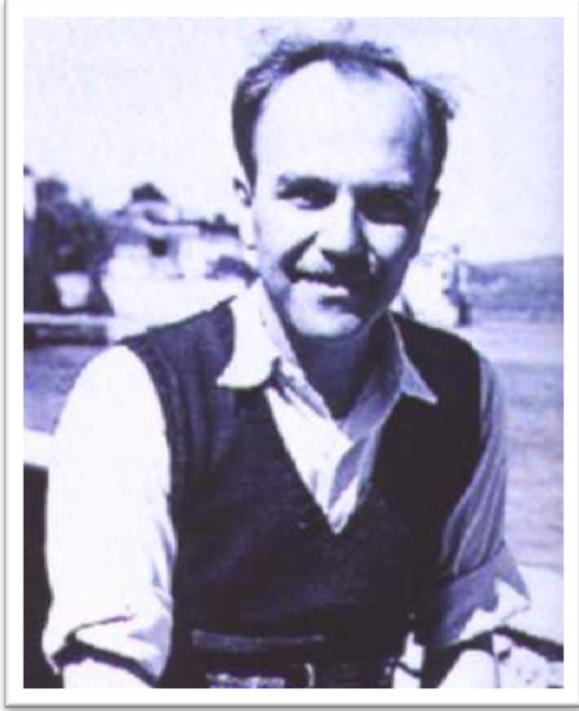
Jüride bulunan bir başkası ise bir kahramanlık öyküsü olan Marseillaise'in de minör tonundan olduğunu söyleyince durum tatlıya bağlanır. Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. Yıl Marşı böylece ortaya çıkmış olur.

OPERETLERİ

Cemal Reşit Rey, operet yazmaktan ve ağabeyi ile sahne sanatçıları ile birlikte yaşanan anılardan her zaman en sıcak biçimde söz etmişti:

"Zerafet, incelik, nükte, hoşgörü... Bir sırada elli kişi oturmuş ve elli kişi de gülüyorsa bu bir sosyal hadisedir. Operet bestelediğim yıllar hayatımın en zevkli, en neşeli yıllarıdır. Sahne sanatçıları ile kısa sürede kaynaşmıştık. Onlarla konakta buluşur, şarkılar söyler çalışırdık. rahmetli

biraderimin ölümü ile operet devri benim için kapanmış oldu."

Cemal Reşit Rey, 1932-1942 yılları arasında ağabeyi Ekrem Reşit Rey'le birlikte operet ve revü müzikleri besteler. Cemal Reşit Bey, bir yandan ciddi klasik eserlerini yazarken, ağabeyi ile birlikte Viyana, Paris havasını İstanbul'da yaşatmaya çalışmakta, sahneye konulan her oyun İstanbul'da büyük sükse yapmaktadır. Cemal Reşit Rey'in bu popüler çalışmaları kimi klasik müzik sanatçısı tarafından onun zamanını boşa harcaması olarak görülmesine rağmen, Cemal Bey bu çalışmaları hiçbir zaman küçümsememiş, sanat ve eğlenceyi düzeyli biçimde bir araya getiren operet ve revülerinden hep sevgi ile söz etmiştir.

Rey Kardeşler'in ilk operet çalışmasını dönemin Şehir Tiyatroları Genel Sanat Yönetmeni Muhsin Ertuğrul ve İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ talep eder. Üç

Saat Opereti bu istek üzerine yazılır. Beş ay süreyle kapalı gişe oynayınca, Muhsin Ertuğrul gelecek sezon için onlardan yeni bir müzikal talebinde bulunur. İkinci operet *Lüküs Hayat* olur. Rey Kardeşler'in yazdıkları operetler içinde en beğenileni her zaman *Lüküs Hayat* olmuştur.

Üçüncü yıl için yazılan operet *Deli Dolu* olur. *Deli Dolu*'da ana fikir iki yüzlülüktür. Eserde orkestrayı dönüşümlü olarak Hasan Ferit Alnar ve Cemal Reşit Rey yönetirler. sahnede kullanılan karikatürler Cemal Nadir tarafından çizilir. *Deli Dolu*'nun ilk orkestrası mali sıkıntılar dolayısıyla 10 kişiliktir. 1979'da İstanbul Devlet Opera ve Balesi tarafından sahnelenirken Cemal Bey, orkestrayı yetmiş kişiye çıkartır.

1937'de *Hava Civa* yazılır. Eserin ilk temsili 1943 yılında Avni Dilligil yönetiminde Ses Operet ve Tiyatrosu'nda yapılır. Ancak savaş yılları ekonomik krizi de beraberinde getirmiş ve eser daha küçük bütçeli olarak sahneye konulmuştur. Eserin baş kadın oyuncusu Semiha Berksoy'dur.

Rey Kardeşler'in bu operetlerin dışında revü çalışmaları da vardır. *Adalar*, *Alabanda* ve *Aldırma*. Bunlardan *Alabanda*' da Safiye Ayla oynamıştır.

Cemal Reşit Rey'in ağabeyinin ölümünden sonra operet çalışmaları biter. Ailede birbirinin arkasına gelen ölümler ve maddi sıkıntılar sonucu satılan konaktan kalan para ile taşındığı Serencebey'deki küçük apartman dairesindeki yalnız yaşam,

yaşlılık dönemindeki Cemal Reşit Rey'i sanat dünyasından da uzaklaştırmıştır.

60'lı yılların sonlarında Haldun Dormen onu ziyarete gider ve birlikte yeni bir operet çalışması yapmalarını önerir. Ağabeyinin ölümünden sonra operetlere veda eden Cemal Bey, şarkı sözleri için Erol Günaydın'la çalışmaya razı olur. *Yaygara 70* isimli oyun büyük bir başarı kazanır. Ardından aynı ekiple *Uy Balon Dünya* isimli yeni bir çalışma daha yapılır ancak çok başarılı olmaz. 1971 yılında son opereti olan *Bir İstanbul Masalı*'nı besteler.

SON YILLARI

1985'te *Lüküs Hayat* 51 yıl aradan sonra yine aynı sahnede İstanbul Şehir Tiyatrosu 'nda sahnelenecektir. Cemal Bey, gala gecesi için özel olarak hastaneden çıkarılır ve Harbiye Muhsin Ertuğrul Tiyatrosu 'na getirilir. Eser yıllar sonra yine büyük bir başarı kazanmıştır.

Haldun Dormen ve Gencay Gürün onu alkışlar arasında sahneye çıkarırlar. Anlatılmaz derecede mutludur. Seyirci onu dakikalarca ayakta alkışlar.

Bu onun son sahneye çıkışı olacaktır. Ertesi gün tekrar hastaneye yatırılır ve buradan ikinci çıkışında Edirnekapi'daki aile mezarlığına defnedilecektir.

ESERLERİ

Operaları

Faire Sans Dire, tek perde. Libretto: Ekrem Reşit Rey (Alfred De Musset'ten yararlanılarak) 1920.

Yarın Marek, üç perde, dört tablo.
Libretto: Xavier Fromentin 1920.

Sultan Cem, beş perde, on iki sahne.
Libretto: Ekrem Reşit Rey (Roussel
Despierre'nin senaryosuna göre) 1924.

Zeybek, üç perde. Libretto: Ekrem Reşit
Rey 1926.

Köyde bir facia, tek perde. Libretto: Ekrem
Reşit Rey 1929.

Çelebi, dört perde. Libretto: Ekrem Reşit
Rey 1942–1945. Orkestrasyonunun
tamamlanması 1973.

Operet ve Müzikalleri

La Petit Chaperon Rouge, iki sahne, 1920.

Üç saat, üç perde, 1932.

Lüküs hayat, üç perde, 1932.

Deli dolu, üç perde, 1934.

Saz Caz, üç perde, 1935.

Maskara, üç perde, 1936.

Hava Cıva, üç perde, 1937.

Yaygara 70, 1969.

Uy balon dünya, 1970.

Bir İstanbul masalı, 1971.

Cemal Reşit Rey'in ayrıca üç müzikal
komedisi (revü'sü) vardır

Adalar revüsü, 1934.

Alabanda, 1941.

Aldırma, 1942.

Orkestra Yapıtları

Bebek Efsanesi (Senfonik Şiir), 1928,

Karagöz (Senfonik Şiir), 1930–1931.

Enstantaneler (Senfonik İzlenimler), 1931.

Scène Turques (Halk Dansları Üzerine) dört
parça, 1928.

Paysages de Soleil (Senfonik İzlenimler),
1931.

Initiation (Senfonik Şiir), 1935.

Senfoni No:1, 1941.

L'appel (Senfonik Şiir), 1953.

Fatih (Senfonik Şiir), 1953.

Katibim (Piyano ve orkestra çeşitlemeler),
1953.

Senfonik Konçerto (İkili Orkestra için),
1963.

Senfoni No:2, 1969.

Türkiye (Senfonik Rapsodiler).

50. Yıla Giriş (Senfonik Bölüm), 1973.

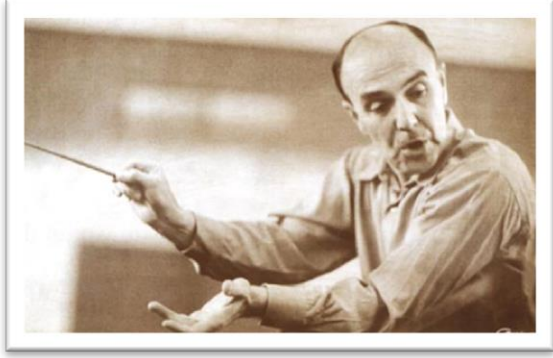
Konçertoları

Konçerto Kromatik (Piyano ve Orkestra için), 1932–1933.

Keman Konçertosu, 1939.

Piyano Konçertosu, 1949.

Gitar Konçertosu, 1978.

Konçertant Parçaları

Introduction and Dance (Viyolonsel ve Orkestra için), 1928.

Konçertant Parçalar (Viyolonsel ve Orkestra için), 1955.

Andante ve Allegro (Keman ve Yaylılar Orkestrası için), 1967.

Oda Müzikleri

Sonat (iki Piyano için), 1924.

Kentet (Beş Üflemeli Çalgı için), 1932.

Ondes Martenot ve Yaylı Çalgılar için Poem, 1934.

Yaylı Çalgılar Kuarteti, 1935.

Kısa Parça (Keman ve Piyano için), 1936.

Kuartet (Piyano ve Yaylılar için), 1938 – 1939.

Sextour (Tenor, Piyano ve Yaylılar Dörtlüsü için), 1939.

Colloqye Instrumental, 1957.

12 Prelüd ve Füg (iki Piyano için), 1969.

Şan ve Orkestra Eserleri

Anadolu Türküleri (Dört Parça), 1926.

İki Anadolu Türküsü, 1930.

Mystique (Mevlana'nın "Mesnevi" Mukaddimesi), 1938.

Üç Anadolu Türküsü, 1970.

Vokal Fantezi, 1980.

Şan ve Piyano Eserleri

Je Me Demande (şiiir: Ekrem Reşit Rey), 1919.

Üç Melodi (Paris'te Fromont Yayınevinde basılmıştır), 1920.

Initiales sur un Banc (şiiir: Ekrem Reşit Rey), 1921.

Chanson du Printemps (şiiir: Ekrem Reşit Rey), 1922.

Au Jardin (şiiir: Philoxene Boyer), 1923.

L'Offrande Lyrique (sekiz ezgi), 1923.

Nocturne (şiiir: Ekrem Reşit Rey), 1925.

12 Anadolu Türküsü (Paris'te Heugel Yayınevinde yayınlandı), 1925–1926.

Vatan (Hulusi Öktem'in "Mekteplerde Musiki" adlı kitabında yayınlanmıştır, 1930.

Dört Melodi (şiiirler: Baki Süha Ediboğlu), 1956.

Koro Eserleri

Anadolu Halk Türküleri (dört sesli koro için), 1926.

İki Parça (eşliksiz kadın korusu için “Yunus Emre'nin şiirleri üzerine”, 1936.

On Halk Türküsü (dört sesli koro ve piyano için), 1963.

Marşları

10. Yıl Marşı (piyano ve şan; bando için düzenlemeleri yapılmıştır), 1933.

Denizciler Marşı (şan ve piyano için; bando düzenlemeleri yapılmıştır), 1935.

Yedek Subay Marşı (piyano ve bando düzenlemesi yapılmıştır), 1940.

100. Yıl Marşı, 1981.

Piyano Yapıtları

Scènes Turques, Anadolu Türküleri üzerine 6 parça (Heugel yayınevi, Paris), 1928.

Paysages de Soleil (Anadolu Halk Dansları üzerine 6 parça), 1930–1931.

Sonat, 1936.

Pelerinages Dans la Ville Qui N'est Plus que Souvenir (Ankara Devlet Konservatuvarı Yayını), 1940–1941.

Fantezi, 1948.

İki Parça, 1959.

On Halk Şarkısı (koro şarkılarının piyano uyarlaması, Ankara Devlet Konservatuvarı Yayını), 1967.

Sahne Müzikleri

Özyurt, 1933.

Macbeth, 1934

Kral Lear, 1936.

Hamlet, 1936.

Benli Hürmüz, 1936.

Ödülleri

Cenevre Konservatuvarı Solfej Birincilik Ödülü (1914-1915)

Cenevre Konservatuvarı Piyano Birincilik Ödülü (1914-1915)

Cenevre Konservatuvarı Erkek Birincilik Ödülü (1915-1916)

Cenevre Konservatuvarı parnak Birincilik Ödülü (1915-1916)

İspanyol Hükümeti'nin Alfonso X el Sabio Nişanı (1953)

İtalyan Hükümeti'nin Stella della Solidarietà Italiana Nişanı (1957)

Fransız Hükümeti'nin Chevalier de la Legion d'Honneur payesi

Fransız Hükümeti'nin Officier de la Legion d'Honneur payesi

TİSAV Elli Yıl Sahnede Kalanlar Ödülü (1980)

İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Osman Hamdi Ödülü (1981)

Atatürk Sanat Armağanı (1981)

Devlet Sanatçısı Ünvanı (1981)

Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Profesörü (1984)

Sevda-Cenap And Vakfı Altın Onur Madalyası (1985)

İsmini taşıyan yapılar

Cemal Reşit Rey Konser Salonu

Cemal Reşit Rey İlkokulu

Cemal Reşit Rey Guzel Sanatlar Lisesi